

Panduan Pelaksanaan Inisiatif Pembangunan Kejiraninan Hijau

PEMBANGUNAN KEBUN KEJIRANAN

JABATAN PERANCANGAN BANDAR DAN DESA SEMENANJUNG MALAYSIA
KEMENTERIAN KESEJAHTERAAN BANDAR, PERUMAHAN DAN KERAJAAN TEMPATAN

SENARAI KANDUNGAN

ISI KANDUNGAN	MUKA SURAT
SENARAI KANDUNGAN	i
Senarai Rajah	ii
Senarai Foto	ii
1.0 PENGENALAN	1
1.1 Skop	1
1.2 Objektif	1
2.0 METODOLOGI	1
2.1 Pengumpulan Data	1
2.2 Lawatan Tapak	1
2.3 Bengkel	2
3.0 KEBUN KEJIRANAN	2
3.1 Definisi	2
3.2 Perkembangan Sektor Pertanian di Malaysia	2
3.3 Program Bumi Hijau	4
3.3.1 Konsep Pelaksanaan	6
3.3.2 Pendekatan	6
3.4 Jenis-Jenis Kebun Kejiranan	7
4.0 AMALAN KEBUN KEJIRANAN DI MALAYSIA	8
4.1 Perundangan, Dasar dan Garis Panduan Perancangan	8
4.1.1 Garis Panduan Perancangan Kejiranan Hijau	8
5.0 KEBUN KEJIRANAN YANG DIBANGUNKAN DI MALAYSIA	9
5.1 Kebun Komuniti 1 (KK1) Presint 9, Putrajaya	9
5.2 Kebun Komuniti 2 (KK2) Presint 9A, Putrajaya	10
5.3 Sasaran Aktiviti Kebun Kejiranan di Malaysia	10
6.0 PANDUAN PELAKSANAAN	10
6.1 Tapak Kebun Kejiranan	10
6.2 Aktiviti Kebun Kejiranan	11
6.3 Jenis Tanaman Yang Dibenarkan	11
6.4 Pengurusan	12
6.5 Prosedur Pembangunan Kebun Kejiranan	12

6.6	Peruntukan Kewangan	13
6.7	Sumber Air Dan Pengairan	13
6.8	Penggunaan Baja Organik Dan Aktiviti Pengkomposan Sisa Kebun	13
7.0	PENUTUP	13
RUJUKAN		14
LAMPIRAN 1		15
LAMPIRAN 2		20

SENARAI RAJAH

Rajah 1: Latar Belakang Program Bumi Hijau di Wilayah Persekutuan Putrajaya	5
Rajah 2: Contoh Susun Atur Kebun Kejiranan	7

SENARAI FOTO

Foto 1 : Sawah Padi di Malaysia	3
Foto 2 : Contoh Aktiviti di Kebun Kejiranan	6
Foto 3 : Peserta Kebun Komuniti 1 Presint 9, Putrajaya	9
Foto 4 : Kebun Komuniti 1 Presint 9, Putrajaya	9
Foto 5 : Lokasi Kebun Komuniti 2 Presint 9A, Putrajaya	10
Foto 6 : Peserta Kebun Komuniti 2 Presint 9A, Putrajaya	10
Foto 7 : Contoh Tapak Kebun Kejiranan	11
Foto 8 : Tanaman Sayuran di Kebun Kejiranan	12
Foto 9 : Contoh Mesyuarat Pengurusan Kebun Kejiranan	12
Foto 10 : Penggunaan SPAH di Kebun Kejiranan	13
Foto 11 : Baja Kompos	13
Foto 12 : Contoh Aktiviti Pengkomposan Sisa Kebun	13

1.0 PENGENALAN

Penduduk bandar di Malaysia lazimnya mendapat bekalan makanan terutamanya sayur-sayuran dari pasar raya dan pasar basah berdekatan. Walaupun bekalan makanan di negara ini mencukupi namun mengikut jangkaan *Food and Agriculture Organizations of the United Nations* (FAO), kesukaran untuk mendapat makanan akan berlaku. Kesukaran bukan kerana bekalan tidak mencukupi tetapi disebabkan oleh bekalan tidak sampai kepada penduduk bandar terutama pada masa berlakunya bencana.

Pada tahun 2008, Kementerian Pertanian dan Industri Asas Tani telah memperkenalkan *Program Bumi Hijau* sebagai langkah menggalakkan rakyat menyediakan bahan makanan sendiri melalui “Tanam, Ternak & Makan Sendiri”. Untuk tujuan pelaksanaan *Program Bumi Hijau* di peringkat pihak berkuasa tempatan (PBT), Pekeliling Ketua Setiausaha Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan Bil. 5 Tahun 2008 yang bertajuk “Pelaksanaan *Program Bumi Hijau* oleh PBT” yang berkuat kuasa pada 1 Ogos 2008 telah diedarkan untuk menjadi panduan pelaksanaannya (**Lampiran 1**).

Program itu secara tidak langsung menggalakkan penduduk terutama daripada kalangan yang berpendapatan rendah untuk memperoleh pendapatan tambahan melalui kegiatan bercucuk tanam bagi menampung keperluan keluarga.

1.1 Skop

Skop panduan pelaksanaan ini ialah berkenaan dengan pembangunan kebun kejiranan yang diurus oleh persatuan penduduk dan dikawal selia oleh PBT. Ia

merangkumi kajian amalan perancangan terbaik, pengumpulan data sekunder dan juga mencadangkan mekanisme pelaksanaan pembangunan kebun kejiranan di Malaysia.

1.2 Objektif

- i. untuk menjalankan kajian terhadap perkebunan kejiranan yang terdapat di Malaysia;
- ii. untuk mengenal pasti jenis-jenis dan amalan perkebunan kejiranan yang terbaik di Malaysia;
- iii. untuk mengenal pasti isu dan masalah yang dihadapi dalam pembangunan kebun kejiranan; dan
- iv. untuk mencadangkan kaedah terbaik bagi pembangunan kebun kejiranan.

2.0 METODOLOGI

2.1 Pengumpulan Data

Data primer dan sekunder diperoleh daripada PBT dan sumber-sumber lain yang berkaitan. Kaedah pengumpulan data merangkumi borang, lawatan tapak, pembacaan, bengkel dan temu ramah.

Pembacaan dibuat melalui bahan rujukan daripada jurnal, laporan, internet dan sebagainya.

2.2 Lawatan Tapak

Lawatan tapak telah diadakan di beberapa PBT yang terpilih bagi melihat dan menilai tahap keberkesanan dan masalah pelaksanaan inisiatif kejiranan hijau termasuklah kebun kejiranan. Lawatan tapak ke Perbadanan Putrajaya telah diadakan pada 8 Mei 2012.

2.3 Bengkel

Bengkel Penyediaan Panduan Pelaksanaan Inisiatif Kejiranan Hijau telah diadakan pada 22 Mei 2012 di Dewan D'Seri Endon, Puspanitapuri, Putrajaya. Bengkel ini bertujuan untuk mendapatkan maklum balas, perkongsian dan pertukaran maklumat, pengetahuan dan pengalaman daripada pelbagai pihak.

Ia melibatkan jabatan dan agensi kerajaan persekutuan dan negeri, jabatan-jabatan teknikal, pertubuhan bukan kerajaan (NGO), pertubuhan profesional dan juga institusi pengajian tinggi.

3.0 KEBUN KEJIRANAN

3.1 Definisi

Dalam Bahasa Inggeris, *agri* berasal dari Bahasa Latin iaitu *ager* yang bermakna *a field* (sebidang tanah). *Cultura* pula bermakna *cultivation* iaitu *tillage of the soil*. Bahasa moden menggunakan perkataan *agriculture* sebagai aktiviti pengeluaran makanan. *Agriculture science* pula merupakan kaedah pertanian atau sains pertanian.

Pertanian secara amnya melibatkan aktiviti bercucuk tanam, menternak dan berkebun yang menghasilkan bahan makanan sama ada makanan manusia atau ternakan atau bahan berguna lain.

Kebun pula ialah tanah yang ditanam dengan tumbuhan seperti sayur-sayuran ataupun buah-buahan. Keluasan kebun lebih kecil berbanding keluasan ladang. Kebun memerlukan pengurusan yang lebih mudah untuk penyediaan tanah, menanam, membaja dan menuai hasil tanaman.

Kebun kejiranan merupakan aktiviti pertanian yang dijalankan di kawasan perumahan oleh komuniti. Ia menggalakkan pengeluaran makanan tempatan yang dapat menjamin kesegaran makanan, menghasilkan pelbagai jenis tanaman, menyokong pembangunan ekonomi tempatan dan menggalakkan pertanian yang berdasarkan komuniti.

3.2 Perkembangan Sektor Pertanian di Malaysia

- a) Dasar Pertanian Negara 1984 (DPN) telah dilaksanakan pada tahun 1984 dan berfokuskan kepada dasar *expansionary* (pengembangan) yang mengutamakan tanaman komoditi seperti kelapa sawit dan koko.
- b) Dasar Pertanian Kedua (DPN2) 1992-1997 pula berfokuskan kepada meningkatkan produktiviti, kecekapan dan persaingan bagi meningkatkan daya keluaran hasil. Fokus dasar pertanian negara amnya berteraskan kepada pendekatan perhutanan tani (*agroforestry approach*) dan pendekatan berdasarkan produk (*product-based approach*).
- c) Dasar Pertanian Ketiga (DPN3) 1998-2010 seterusnya memberi penekanan untuk meningkatkan daya saing sektor pertanian dan memaksimumkan pendapatan melalui penggunaan sumber secara optimum.
- d) Dasar Agromakanan Negara (DAN) 2011-2020 pula menyasarkan transformasi industri agromakanan kepada industri yang lebih moden dan dinamik dengan objektif untuk menjamin bekalan makanan, menjadikan industri agromakanan berdaya saing dan mampan serta

meningkatkan tahap pendapatan kumpulan sasar. Ia bertepatan dengan usaha kerajaan bagi menjamin bekalan makanan yang mencukupi dan selamat kepada rakyat serta meningkatkan sumbangan kepada pendapatan negara dan usahawan tani.

- e) Rancangan Malaysia Kesepuluh (2011-2015) menggariskan pertanian sebagai salah satu bidang ekonomi utama negara (NKEA) dan merupakan salah satu pemanfaat aktiviti ekonomi yang berpotensi menyumbang secara signifikan kepada pertumbuhan ekonomi Malaysia.

Aktiviti pertanian bernilai tinggi ini akan diberi tumpuan khusus supaya sumbangan kepada KDNK meningkat kepada 2% menjelang tahun 2015.

Teras NKEA ini akan memastikan bekalan makanan yang mencukupi dengan strategi-strategi berkesan termasuklah:

- (i) menggalakkan penggunaan amalan akreditasi oleh petani, nelayan dan usahawan tani;
- (ii) mengukuhkan pemasaran melalui ladang kontrak dan pakatan strategik;
- (iii) menggalakkan pertumbuhan berasaskan inovasi dan proses pengeluaran yang menggunakan teknologi perladangan moden; dan
- (iv) mempergiat kerjasama R&D dengan institut penyelidikan pertanian unggul untuk melonjakkan inovasi dalam proses pengeluaran, kawalan penyakit, keselamatan dan kawalan mutu serta pembangunan produk baru bernilai tambah tinggi.

Foto 1: Sawah Padi di Malaysia

3.3 Program Bumi Hijau

Pelaksanaan Program Bumi Hijau dan kempen amalan bercucuk tanam di kawasan bandar memainkan peranan penting untuk menerapkan budaya menanam sumber makanan sendiri. Ini supaya rakyat dilengkapi ilmu dan amalan hidup yang bukan sahaja dapat menyumbang

kepada meringankan beban perbelanjaan isi rumah, malah dapat memperkasa masyarakat sekiranya berlakunya bencana alam yang mungkin menyekat aliran bekalan makanan.

Jemaah Menteri dalam mesyuaratnya pada 19 Oktober 2005 telah bersetuju untuk meluluskan Kempen Bumi Hijau dengan tujuan menggalakkan amalan bercucuk tanam untuk membantu mengurangkan belanja isi rumah dan meningkatkan ekonomi rakyat. Pelancaran kempen ini dirasmikan oleh Y.A.B Perdana Menteri Malaysia di peringkat Kebangsaan pada 3 Mac 2006.

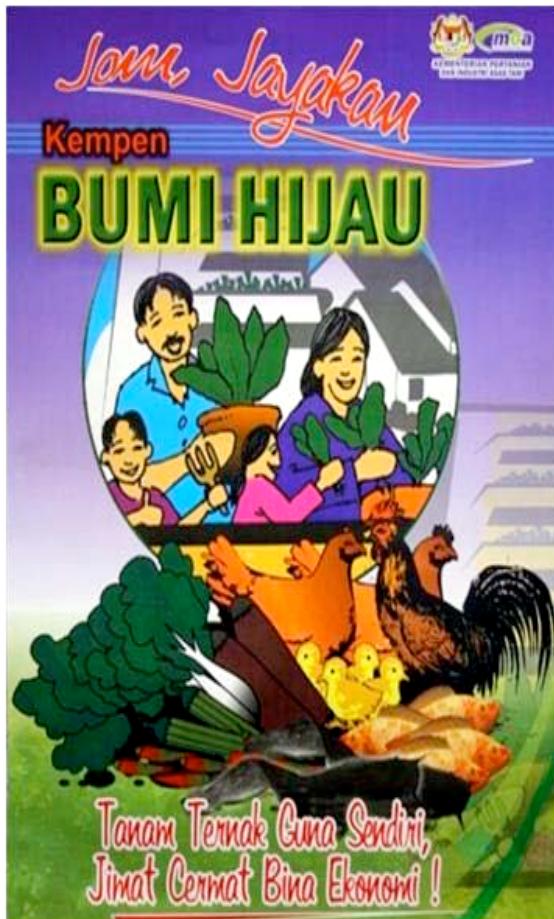
Kempen ini telah dijadikan Program Bumi Hijau bagi mengantikan Program Buku Hijau yang telah menghasilkan petani dan peladang berjaya bukan saja daripada segi mengusaha ladang dan mengeluarkan hasil lumayan dan berkualiti, malah dapat meningkatkan tahap ekonomi negara serta taraf hidup rakyat.

Walaupun matlamat program untuk masyarakat luar bandar adalah jelas dan mampu bergerak dengan pantas, namun bagi aplikasi Program Bumi Hijau di bandar kurang mendapat sambutan penduduk bandar kerana terdapat beberapa kekangan daripada sudut praktikalnya.

Penduduk bandar kebanyakannya terdiri daripada golongan individu berkerjaya dan mempunyai profil keluarga muda. Masa untuk menjalankan aktiviti pertanian seperti bercucuk tanam agak terhad. Selain itu, kebanyakan penduduk bandar tinggal di kediaman jenis pangaspuri dan teres di mana kawasan tanah untuk bercucuk tanam adalah amat terhad.

Rajah 1 menunjukkan latar belakang Program Bumi Hijau mengikut tarikh penting bagi

Wilayah Persekutuan Putrajaya.

Rajah 1 : Latar Belakang Program Bumi Hijau di Wilayah Persekutuan Putrajaya

19 Oktober 2005	Kelulusan Kempen Bumi Hijau oleh Mesyuarat Jemaah Menteri
03 Mac 2006	Perasmian Kempen Bumi Hijau oleh YAB Perdana Menteri di peringkat Kebangsaan.
26 Oktober 2006	Perasmian Kempen Bumi Hijau Peringkat W.P. Putrajaya
12 Jun 2008	Mesyuarat JKPP Bil. 3/2008 Telah Memberi Kebenaran Kepada Penduduk Bercucuk Tanam Di Kawasan Putrajaya
29 Jun 2008	Perasmian Kebun Komuniti Pertama di WP Putrajaya oleh YAB Perdana Menteri Di Peringkat W.P. Putrajaya
25 Julai 2008	Mesyuarat JKPP Bil. 5/2008 Telah Meluluskan Pelaksanaan Program Bumi Hijau Di Putrajaya Oleh Bahagian Pengurusan Hartanah, Jabatan Perdana Menteri dan meluluskan cadangan Syarat Kelulusan atau Kebenaran Bercucuk Tanam
25 September 2008	Mesyuarat JKPP Bil. 8/2008 Telah Meluluskan Cadangan Pembangunan Kebun Komuniti (KK2) Di Taman Rimba Desa
02 Oktober 2009	Lapan Kebun Komuniti telah diusahakan oleh penduduk-penduduk di Putrajaya yang melibatkan lebih 110 orang peserta

Sumber : <http://www.ppj.gov.my/portal>

Program Bumi Hijau ini akan dapat mewujudkan kesedaran dan minat rakyat terhadap pertanian terutama kalangan penduduk taman perumahan di bandar dan luar bandar. Program ini juga dirancang untuk mewujudkan kesedaran terhadap makanan segar, berkhasiat dan selamat dimakan di samping persekitaran perumahan yang cantik dan menarik.

Selain itu juga, program ini bertujuan untuk menggalakkan rakyat bercucuk tanam bagi mengeluarkan sendiri bahan makanan harian yang diperlukan sebagai langkah untuk membendung impak kenaikan harga barang makanan serta meringankan beban kewangan.

Matlamat utama program ini ialah untuk:

- mengurangkan kos perbelanjaan harian keluarga yang meningkat;
- mewujudkan kesedaran dan minat rakyat terhadap pertanian terutama kalangan belia dan pelajar sekolah untuk melibatkan diri secara komersil dan sepenuh masa pada masa yang akan datang;
- mewujudkan kesedaran rakyat terhadap makanan segar, berkhasiat dan selamat; dan
- mewujudkan suasana persekitaran dan kawasan halaman perumahan yang cantik dan menarik dengan tanaman makanan yang juga berfungsi sebagai hiasan (*edible landscape*) selain daripada tanaman hiasan lain.

Foto 2: Contoh Aktiviti di Kebun Kejiran

3.3.1 Konsep Pelaksanaan

Program Bumi Hijau terdiri daripada tiga komponen iaitu tanaman (bercucuk tanam), ternakan dan akuakultur.

Amalan bercucuk tanam yang akan dilaksanakan berkonsepkan *kitchen garden* atau *edible landscape* dengan tanaman makanan yang bersesuaian di ruang sedia ada untuk keperluan keluarga.

Program ini menekankan konsep pengeluaran makanan hanya untuk kegunaan sendiri sahaja. Jenis tanaman yang boleh ditanam terdiri daripada sayur-sayuran daun dan buah, herba dan ulam-ulaman yang boleh dituai secara berterusan.

Program ini ditujukan kepada semua rakyat dengan fokus utama disasarkan kepada penduduk taman perumahan, penghuni rumah pangsa dan pelajar sekolah.

Bagi menjayakan program ini, anak-anak pokok ditanam di dalam bekas mudah alih seperti pasu, polibeg dan seumpamanya atau di atas tanah kosong milik kerajaan, majlis tempatan, rumah ibadat dan sebagainya.

Tanaman sayur-sayuran dan ulam-ulaman seperti sawi, bayam, cili, terung dan tanaman herba seperti daun kari dan daun kunyit sesuai dilaksanakan untuk Program Bumi Hijau ini. Komponen ternakan boleh melibatkan aktiviti pemeliharaan ayam kampung untuk daging dan telur.

Akuakultur pula melibatkan aktiviti ternakan ikan di dalam tangki kanvas dan sangkar dan pelepasan benih ikan dalam kawasan pengairan umum.

3.3.2 Pendekatan

Penanaman akan dilaksanakan secara individu atau berkomuniti. Ini akan melibatkan penyertaan semua penduduk termasuk belia dan juga pelajar sekolah di bandar.

a. Penanaman Secara Individu / Keluarga

Penanaman secara individu melibatkan seorang atau satu keluarga. Penanaman dilaksanakan di dalam kawasan rumah mereka dengan tanaman yang sesuai dengan ruang dan keperluan masing-masing. Kaedah ini sesuai dilaksanakan di rumah teres, pangsa dan pangsapuri.

b. Penanaman Secara Komuniti

Bagi kawasan perumahan yang terdapat tanah lapang yang berhampiran, penanaman secara komuniti boleh dilaksanakan. Dengan kaedah ini, ia membolehkan mereka menanam pelbagai jenis tanaman dengan mengambil kira kuantiti yang mencukupi untuk penggunaan setiap keluarga. Penanaman akan diuruskan oleh satu badan pengurusan. Badan pengurusan tersebut akan merancang untuk melaksanakan penanaman di kawasan berkenaan termasuk mendapat kebenaran atau kelulusan secara rasmi daripada pihak yang berkaitan.

3.4 Jenis-Jenis Kebun Kejiran

Dua jenis kebun kejiran iaitu:

i. Penanaman Secara Individu

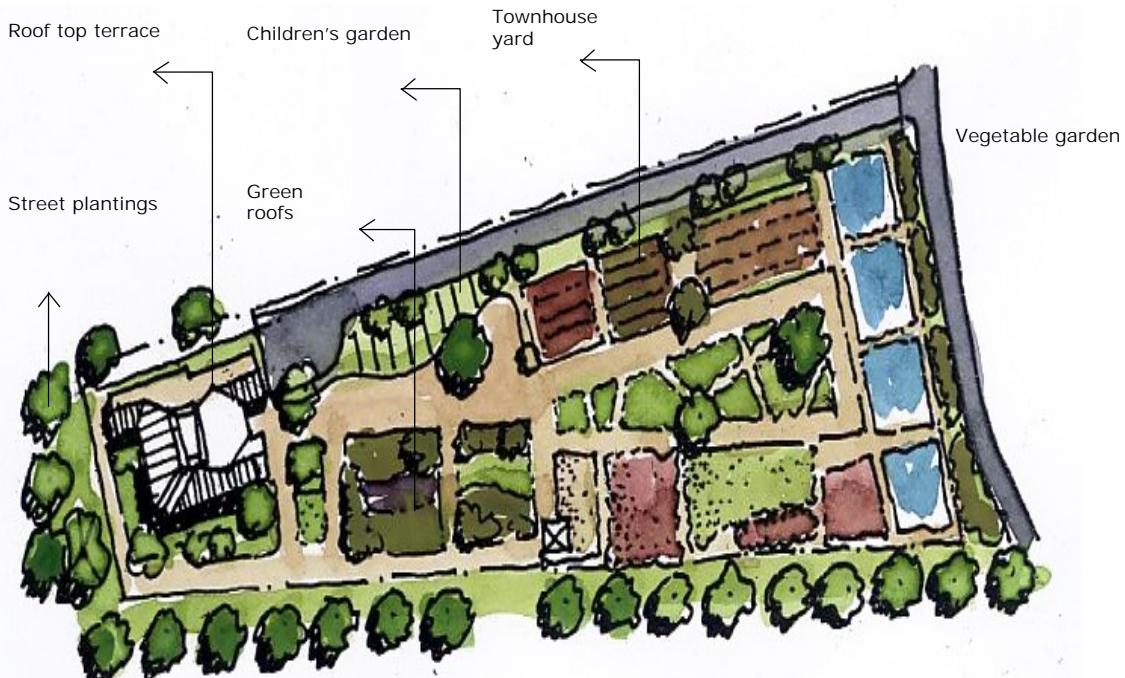
Setiap isi rumah digalakkan menjalankan tanaman di tanah kosong rumah kediaman sendiri, sama ada di depan, tepi atau belakang. Penanaman juga boleh dijalankan di beranda, bumbung atau di ruang hadapan rumah.

ii. Kebun Komuniti (*Community Farm*)

Penanaman secara komuniti merupakan aktiviti pertanian yang dijalankan oleh penduduk setempat secara sukarela di atas sesuatu bidang tanah. Saiz minimum yang sesuai untuk kebun komuniti adalah 929 meter persegi (10,000 kaki persegi). Bagaimanapun, keluasan ini boleh dikurangkan mengikut kesesuaian tapak.

Rajah 2 menunjukkan contoh susun atur kebun kejiran.

Rajah 2 : Contoh Susun Atur Kebun Kejiran

Sumber: JPBD Semenanjung Malaysia (2012), Garis Panduan Perancangan Kejiran Hijau

Di kejiranana sedia ada, PBT hendaklah:

- mengenal pasti tanah-tanah kosong seperti tanah rizab dan kawasan lapang atau kawasan rentis Tenaga National Berhad (TNB) untuk diusahakan sebagai kebun komuniti dengan syarat mendapat kebenaran tuan punya tanah atau pihak berkuasa tertentu;
- mengenal pasti tanah kosong di sekitar pejabat PBT yang boleh diusahakan;
- mengenal pasti kawasan yang terkawal dan tidak boleh digunakan untuk aktiviti bercucuk tanam seperti di rizab jalan utama; dan
- mengalakkan supaya tanah kebun diuruskan oleh satu badan seperti persatuan penduduk, Kejiranana Rukun Tetangga (KRT) atau Jawatankuasa Kemajuan Kampung (JKKK) yang melibatkan penghuni di kejiranana hijau tersebut.

Bagi kejiranana baru, pemaju digalakkan menyediakan rizab kebun komuniti dan ia boleh dikira sebagai nilai tambah kepada pelan susun atur. Rizab kebun komuniti boleh diambil kira sebagai salah satu elemen jaringan hijau (*green network*).

4.0 AMALAN KEBUN KEJIRANAN DI MALAYSIA

4.1 Peruntukan Dasar dan Garis Panduan Perancangan

4.1.1 Garis Panduan Perancangan (GPP) Kejiranana Hijau

Kebun kejiranana adalah digalakkan untuk pengeluaran makanan tempatan yang bagi menjamin kesegaran makanan, menghasilkan pelbagai jenis tanaman, menyokong pembangunan ekonomi

tempatan serta menggalakkan pertanian yang berdasarkan komuniti.

Selain daripada menjadi sumber untuk bekalan hasil pertanian bagi kegunaan sendiri ataupun dijual, perkebunan kejiranana merupakan langkah yang boleh dilaksanakan bagi menghijau dan memperindah kawasan persekitaran.

Penduduk mendapatkan bekalan hasil tanaman dari kebun di kawasan kejiranana. Oleh itu, mereka tidak perlu menggunakan kenderaan bermotor untuk ke pasar atau pasar raya dan ini secara langsung akan mengurangkan pembebasan karbon.

Kebun kejiranana merupakan satu komponen jaringan hijau yang terkandung di dalam GPP Kejiranana Hijau. Ia merupakan satu gabungan kawasan hijau yang bersambungan dan berangkaian yang diliputi oleh kepelbagaiannya elemen alam semulajadi dan buatan manusia. Elemen-elemen ini termasuklah tumbuh-tumbuhan, badan air, kawasan lapang/rekreasi, bukit-bukau, flora dan fauna.

Aplikasi jaringan hijau boleh dilaksanakan melalui langkah-langkah seperti mengintegrasikan rangkaian kawasan hijau sedia ada dengan yang baharu seperti taman rekreasi, badan air, kebun kejiranana, tanah lapang, kawasan sensitif alam sekitar (KSAS), flora dan fauna, dan bumbung hijau.

Pendekatan yang boleh dilaksanakan dengan menggalakkan penggunaan kawasan lebihan dan terbiar sebagai tanah kebun kejiranana sama ada secara kekal atau sementara.

5.0 KEBUN KEJIRANAN YANG DIBANGUNKAN DI MALAYSIA

Dengan mengambil kira kekangan yang dihadapi oleh penduduk bandar dan kepentingan sebenar Program Bumi Hijau, Perbadanan Putrajaya mengambil langkah untuk berkerjasama dengan penduduk supaya isu-isu komuniti di Putrajaya dapat ditangani bersama dan aspirasi Putrajaya sebagai bandar raya dalam taman dapat menjadi kenyataan.

Di Putrajaya, Program Bumi Hijau menitik beratkan pembabitan penduduk untuk berkerjasama dengan jiran tetangga dalam menjayakan kebun komuniti setempat bagi menjalankan aktiviti bercucuk tanam. Perbadanan Putrajaya bertindak sebagai fasilitator kepada komuniti agar mereka dapat merancang hala tuju pembangunan kebun masing-masing dengan mengambil kira peraturan dan syarat-syarat yang telah ditetapkan.

Perbadanan Putrajaya dengan diwakili oleh Bahagian Perancangan & Kawalan Landskap telah mengadakan beberapa sesi penyelarasan, penerangan dan latihan cara-cara menanam serta penjagaan kebun. Program sepanjang tahun tersebut membabitkan Unit Hortikultur Perbadanan Putrajaya, Jabatan Pertanian Putrajaya dan Unit Pembangunan Masyarakat Perbadanan Putrajaya. Bahagian Pengurusan Hartanah (BPH), Jabatan Perdana Menteri pula bertindak sebagai penyelaras bagi pembabitan penghuni kuarters kerajaan.

5.1 Kebun Komuniti 1 (KK1) Presint 9, Putrajaya

KK1 ini telah diusahakan mulai 29 Jun 2008 sempena pelancaran Program Bumi Hijau Warga Wilayah Persekutuan (WP) Putrajaya. KK1 ini adalah menyahut

seruan kerajaan bagi melibatkan penduduk negara ini bercucuk tanam dan menternak bagi mengeluarkan sendiri bahan makanan harian. Selain itu juga, ia diwujudkan untuk kesedaran dan minat rakyat terhadap pertanian terutama kalangan penduduk Presint 9, Putrajaya.

Kelulusan untuk mengusahakan tanah di bawah aktiviti *Local Agenda 21* (LA21) Putrajaya di KK1 telah dikeluarkan oleh Perbadanan Putrajaya pada 1 September 2010. Peserta asal KK1 ini terdiri daripada penghuni yang menduduki kompleks kediaman pangsapuri Fasa 4 dan juga telah dikembangkan kepada penyertaan peserta dari kediaman pangsapuri fasa-fasa lain yang berminat. Bilangan peserta KK1 yang aktif ialah seramai 20 orang.

Foto 3: Peserta Kebun Komuniti 1 Presint 9, Putrajaya

Foto 4: Kebun Komuniti 1 Presint 9, Putrajaya

5.2 Kebun Komuniti 2 (KK2), Presint 9A, Putrajaya

KK2 yang diusahakan oleh penduduk kejiranan P9A, mula bergerak sebagai satu entiti rasmi dengan tertubuhnya jawatankuasa penduduk dengan tujuan agar komuniti setempat dapat menangani isu-isu semasa seperti keharmonian dan keselamatan kawasan kejiranan P9A. Kebun ini mula diusahakan oleh penduduk sejak tahun 2008.

Foto 5: Lokasi Kebun Komuniti 2 Presint 9A, Putrajaya

Tapak KK2 terletak di kawasan Taman Rimba Desa Presint 9. Taman Rimba Desa merupakan salah satu dari 12 taman metropolitan Putrajaya. Taman metropolitan didefinisikan sebagai sebuah taman awam yang mampu memenuhi keperluan riadah bagi pelawat serta penduduk dan mempunyai akses terus dan mudah dari luar Putrajaya. Manakala, taman kejiranan pula adalah dirancang khas untuk kegunaan masyarakat setempat dengan mengambil kira kemudahsampaian utama dengan berjalan kaki.

Foto 6: Peserta Kebun Komuniti 2 Presint 9A, Putrajaya

5.3 Sasaran Aktiviti Kebun Kejiranan di Malaysia

Berdasarkan kepada pengalaman di Putrajaya, aktiviti kebun kejiranan di Malaysia disasarkan akan:

- i. mempelbagaikan sumber makanan harian;
- ii. memanfaatkan tanah kosong yang sesuai di persekitaran penempatan penduduk dengan kebenaran PBT;
- iii. mewujudkan satu bentuk aktiviti yang sihat dan berfaedah di kalangan masyarakat setempat dan ahli masyarakat di kawasan sekitarnya; dan
- iv. mewujudkan dan mengeratkan hubungan silaturrahim sesama ahli masyarakat.

6.0 PANDUAN PELAKSANAAN

6.1 Tapak Kebun Kejiranan

Tapak yang dicadangkan dan dibenarkan untuk pembangunan kebun kejiranan di kawasan kejiranan atau kawasan perumahan adalah di kawasan rizab atau kawasan hijau yang tidak digunakan secara sepenuhnya.

Tapak yang dimaksudkan adalah seperti rizab infrastruktur atau kemudahan yang belum dibangunkan atau kawasan hijau yang terbiar di dalam kawasan perumahan.

Foto 7: Contoh Tapak Kebun Kejiranan

Aktiviti untuk kebun kejiranan secara sementara di kawasan rizab kemudahan yang belum dibangunkan perlu mendapatkan kebenaran daripada PBT.

Selain itu juga, lokasi tapak ini perlu dikenal pasti terlebih dahulu oleh PBT dalam membenarkan aktiviti pembangunan kebun kejiranan. PBT perlu merujuk kepada Pejabat Tanah berkenaan dengan status tanah yang hendak dibangunkan. Untuk jangka masa panjang, PBT boleh meletakkan syarat atau menggalakkan pemaju untuk menyediakan tapak kebun kejiranan di dalam pelan susun atur yang dicadangkan.

Kawasan cerun adalah tidak digalakkan untuk dibangunkan kebun kejiranan kerana ia boleh menyebabkan hakisan dan juga kegagalan cerun. Sekiranya hendak dibangunkan di kawasan cerun, kaedah bersesuaian seperti penanaman secara poket perlu diguna pakai.

Kawasan yang tidak sesuai untuk pembangunan kebun kejiranan atas

kepentingan perlindungan ekosistem dan biodiversiti setempat ialah seperti:

- i. taman metropolitan kecuali kawasan yang dibenarkan sahaja;
- ii. taman permainan kanak-kanak;
- iii. padang rekreasi;
- iv. rizab jalan;
- v. sisiran (*promenade*);
- vi. persisiran (*waterfront*); dan
- vii. kawasan khas untuk pemeliharaan, pemuliharaan dan perlindungan atas sebab-sebab lain.

6.2 Aktiviti Kebun Kejiranan

Aktiviti yang dibenarkan adalah yang berkaitan dengan penanaman sayur dan pokok buah yang bersifat sementara.

Ternakan haiwan tidak dibenarkan di dalam kawasan kebun kejiranan seperti mana yang terkandung di dalam Program Bumi Hijau.

Pembakaran sisa buangan kebun dan lain-lain juga tidak dibenarkan mengikut Seksyen 29A, Akta Kualiti Alam Sekeliling 1974.

Kawasan kebun kejiranan juga sesuai untuk aktiviti sampingan seperti pengkomposan sisa, latihan atau bengkel penyelenggaraan kebun dan sebagainya.

6.3 Jenis Tanaman Yang Dibenarkan

Tanaman yang dibenarkan adalah jenis sayur-sayuran, ulam-ulaman, herba *ethno-botanical* dan juga pokok-pokok yang ketinggiannya tidak melebihi daripada 3 meter.

Foto 8: Tanaman Sayuran di Kebun Kejiranana

Jenis tanaman hendaklah bersifat tanaman sementara dan bukanlah tanaman jenis kekal. Pelbagai jenis tanaman yang hendak ditanam perlu mendapat khidmat nasihat terlebih dahulu daripada PBT dengan kerjasama Jabatan Pertanian supaya kualiti tanaman tersebut lebih terjamin.

6.4 Pengurusan

Pengurusan kebun kejiranana terdiri daripada penduduk di kawasan perumahan. Persatuan penduduk boleh bertindak sebagai penyelaras kepada kumpulan-kumpulan pengurusan kebun kejiranana tersebut.

Foto 9: Contoh Mesyuarat Pengurusan Kebun Kejiranana

Untuk membentuk sistem pengurusan kebun kejiranana yang efisyen, Persatuan Penduduk boleh merujuk kepada PBT dan Jabatan Pertanian. Selain itu, pihak pengurusan kebun kejiranana hendaklah sentiasa memastikan kawasan kebun tidak menimbulkan gangguan kepada mana-mana pihak.

6.5 Prosedur Pembangunan Kebun Kejiranana

Bagi memudahkan permohonan dan juga kelulusan untuk pembangunan sesebuah kebun kejiranana, satu prosedur pembangunan kebun perlu disediakan di setiap PBT.

Prosedur tersebut perlulah mempunyai borang permohonan tapak kebun kejiranana, senarai semak yang diperlukan serta jangka masa proses untuk meluluskan kebenaran pembangunan kebun kejiranana.

Kelulusan oleh PBT untuk mengusahakan kebun kejiranana hanya akan diberikan kepada Persatuan Penduduk. Semua urusan yang berkaitan adalah dibawah tanggungjawab persatuan berkenaan.

PBT juga perlu sentiasa mengawasi aktiviti kebun yang telah diberikan kelulusan supaya kebun kejiranana tersebut akan terus aktif, tidak terbiar dan tidak menjalankan aktiviti yang tidak dibenarkan.

PBT juga perlu memberikan khidmat nasihat kepada Persatuan Penduduk dalam menjayakan aktiviti kebun kejiranana. PBT berhak untuk menarik balik kebenaran pembangunan kebun kejiranana sekiranya didapati melanggar peraturan yang ditetapkan.

6.6 Peruntukan Kewangan

Peruntukan kewangan merupakan salah satu perkara penting yang diperlukan dalam membangunkan kebun kejiranan bagi melancarkan aktiviti. Sumber kewangan boleh diperolehi melalui peruntukan tahunan PBT atau daripada inisiatif Persatuan Penduduk.

6.7 Sumber Air dan Pengairan

Keperluan bagi pengairan dan sumber air adalah digalakkan dengan menggunakan kaedah sistem pengumpulan dan penggunaan semula air hujan (SPAH).

Foto 10 : Contoh Penggunaan SPAH di Kebun Kejiranan

6.8 Penggunaan Baja Organik dan Aktiviti Pengkomposan Sisa Kebun

Penggunaan baja organik dan kompos digalakkan berbanding penggunaan baja kimia. Selain itu, penggunaan racun kimia untuk mengawal rumpai, penyakit dan serangga tidak digalakkan.

Foto 11: Baja Kompos

Aktiviti pengkomposan di tapak kebun kejiranan digalakkan untuk mengelakkan lebihan sisa kebun dibuang di tempat pembuangan sampah. Penyediaan baja kompos adalah digalakkan dengan kaedah yang sesuai supaya mudah untuk dikendalikan.

Foto 12: Contoh Aktiviti Pengkomposan Sisa Kebun

7.0 PENUTUP

Kebun kejiranan boleh mengurangkan keperluan pembelian sayur-sayuran di pasar yang dapat menjimatkan perbelanjaan rumah. Di samping itu, penduduk tidak perlu menggunakan kenderaan bermotor untuk ke pasar/kedai bagi mendapatkan bekalan sayur-sayuran. Secara langsung, pengeluaran karbon dapat dikurangkan.

Aktiviti perkebunan juga dapat menjalinkan hubungan rapat sesama ahli keluarga yang turut serta dan peserta-peserta kebun komuniti. Aktiviti ini juga dapat memupuk minat golongan muda untuk terlibat dalam aktiviti perkebunan.

RUJUKAN

1. JPBD Semenanjung Malaysia & Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan (2012). *Garis Panduan Perancangan Kejiranan Hijau*.
2. <http://www.ppj.gov.my/portal>
3. <http://www.portal.doa.gov.my>
4. <http://cullyneighborhoodfarm.org/>
5. <http://neighborhoodfarm.blogspot.com/>
6. <http://www.theneighborhoodfarm.com/about/about.htm>
7. <http://thestar.com.my/metro/story.asp?file=/2012/8/3/central/11752906&sec=central>

LAMPIRAN 1

KERAJAAN MALAYSIA

**PEKELILING KETUA SETIAUSAHA
KEMENTERIAN PERUMAHAN DAN KERAJAAN TEMPATAN
BILANGAN 5 TAHUN 2008**

**PELAKSANAAN PROGRAM BUMI HIJAU
OLEH PIHAK BERKUASA TEMPATAN (PBT)**

KEMENTERIAN PERUMAHAN DAN KERAJAAN TEMPATAN

KEMENTERIAN PERUMAHAN DAN KERAJAAN TEMPATAN
ARAS 2-7, BLOK K, PUSAT BANDAR DAMANSARA
50782 KUALA LUMPUR

Telefon : 03-2094 7033
Fax : 03-2094 0892

Rujukan Kami : KPKT(02) 799/6 Kit.7(44)

Tarikh : 1 Ogos 2008

**PEKELILING KETUA SETIAUSAHA
KEMENTERIAN PERUMAHAN DAN KERAJAAN TEMPATAN
BILANGAN 5 TAHUN 2008**

**PELAKSANAAN PROGRAM BUMI HIJAU
OLEH PIHAK BERKUASA TEMPATAN (PBT)**

TUJUAN

Pekeling ini bertujuan memberi penjelasan dan panduan kepada Pihak Berkuasa Negeri (PBN) dan Pihak Berkuasa Tempatan (PBT) tentang pelaksanaan Program Bumi Hijau.

LATAR BELAKANG

2. Mesyuarat Majlis Menangani Inflasi Bil.4/2008 pada 28 Julai 2008 yang dipengerusikan oleh Y.A.B. Perdana Menteri telah mencadangkan supaya Program Bumi Hijau diaktifkan semula bagi mengurangkan kos perbelanjaan isi rumah akibat kesan daripada kenaikan harga minyak dan barang.
3. Selain daripada menjadi sumber untuk bekalan hasil-hasil pertanian bagi kegunaan sendiri ataupun dijual, Program Bumi Hijau merupakan langkah yang boleh dilaksanakan bagi menghijau dan mengindahkan lagi kawasan persekitaran.

TINDAKAN OLEH PBT

4. Bagi melaksanakan arahan ini, PBT adalah diminta untuk melaksanakan tindakan-tindakan seperti berikut:

Kawasan tanaman

- (i) mengenal pasti tanah-tanah kosong seperti tanah rezab dan kawasan lapang atau kawasan rentis Tenaga Nasional Berhad (TNB) untuk diusahakan sebagai *edible garden* dengan syarat mendapat kebenaran tuan punya tanah atau pihak berkuasa tertentu seperti Pejabat Tanah dan lain-lain;
- (ii) mengenal pasti tanah-tanah kosong di sekitar pejabat PBT yang boleh diusahakan sebagai *edible garden*;
- (iii) menggalakkan penduduk setempat melalui jawatankuasa penduduk untuk mengusahakan *edible garden* khususnya di sudut kawasan kediaman masing-masing termasuklah kawasan di luar rumah berhadapan kediaman penduduk;
- (iv) mengenal pasti kawasan-kawasan yang terkawal dan tidak boleh digunakan untuk aktiviti bercucuk tanam bagi mengelak masalah kacau ganggu seperti rezab jalan raya yang boleh menyukarkan pemotongan rumput;
- (v) penguatkuasaan hendaklah dilakukan untuk memastikan kepatuhan kepada undang-undang dan kawasan PBT berada dalam keadaan sempurna;

Pemasaran

- (vi) mewujudkan pusat jualan seperti pasar tani, pasar pagi, pasar malam, atau kiosk sementara sempena Hari Bertemu Pelanggan bagi memasarkan lebihan hasil pertanian secara kecil-kecilan;
- (vii) menggalakkan pemasaran dan penjualan hasil pertanian dengan memberi kelonggaran kepada penjual, terutamanya semasa musim buah-buahan untuk menjual hasil pertanian mereka yang berlebihan. Kawasan-kawasan seperti di halaman masjid dan taman awam juga boleh dijadikan sebagai tapak bermiaga selagi kebersihan dapat dipelihara;
- (viii) mengurangkan kadar sewa tapak dan menambah petak serta masa perniagaan bagi perniagaan hasil-hasil pertanian;

Aktiviti-aktiviti sokongan dan publisiti

- (ix) menyelaras penglibatan agensi sokongan khususnya Jabatan Pertanian Negeri dan Daerah, Institut Penyelidikan dan Kemajuan Pertanian Malaysia (MARDI) dan Persatuan Peladang dari segi khidmat nasihat, bekalan benih, racun serangga dan baja;
- (x) mengadakan program gotong-royong dari semasa ke semasa bersama Ahli Majlis, jawatankuasa penduduk dan juga pihak swasta bagi mengusahakan *edible garden* di kawasan-kawasan yang telah dikenal pasti ;
- (xi) menggalakkan penglibatan sektor swasta khususnya bagi membekalkan bahan-bahan sokongan pertanian seperti *polybag*, kotak hidroponik, pasu, racun serangga dan baja;

- (xii) mengadakan pertandingan *edible garden* antara kawasan atau zon sebagai galakan dan promosi; dan
  - (xiii) program dan aktiviti yang berkaitan dengan pembangunan *edible garden* dimasukkan dalam laman web PBT sebagai publisiti dan untuk dicontohi oleh penduduk di kawasan lain.
5. Pelaksanaan garis panduan di atas adalah untuk memastikan PBT dapat memainkan peranan dan sumbangsih bagi mengaktifkan semula pelaksanaan Program Bumi Hijau sebagai usaha untuk mengurangkan kos perbelanjaan isi rumah akibat kesan daripada kenaikan harga minyak dan barang.

TARIKH KUATKUASA

6. Pekeliling ini berkuatkuasa mulai tarikh ianya dikeluarkan.

PENUTUP

7. Pemakaian peruntukan pekeliling ini dipanjangkan kepada semua PBT.

"BERKHIDMAT UNTUK NEGARA"

(DATO' AHMAD FUAD BIN ISMAIL)
Ketua Setiausaha
Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan

1 Ogos 2008

Semua Y.B. Setiausaha Kerajaan Negeri

Semua Datuk Bandar / Yang Dipertua
Pihak Berkuasa Tempatan

LAMPIRAN 2

Friday August 3, 2012

Vegetable garden in the city

Volunteers in SS3 get together to create garden plots

DESPITE the afternoon sun, nearly 30 participants from the SS3 area and its environs as well as representatives from non-governmental organisations (NGOs) were gathered at the SS3 Rukun Tetangga (RT) hall's garden plots on July 28.

Called the "Petaling Jaya Green Economy Challenge 1.0" by Petaling Jaya Utara Federal Development Coordinator Datuk Wong Sai Hou, the event was to demonstrate proper planting techniques for vegetable crops such as eggplant and okra to the participants, especially the youths who had come to help with the planting.

"A lot of our younger generations don't know where their food and vegetables come from, 'the market' is the answer you are most likely to get if you ask a child these days." "This also helps to train our children early on how to use urban spaces to benefit communities and it is also in line with the three 'Rs' of Reuse, Reduce, and Recycle", said Wong.

Learning hand:

K. Moorthi (second left) shows Green Challenge organiser Wong where to place the seedling in the raised bed, as volunteers and participants from NGOs and neighbouring residential associations observe.

The actual planting of the vegetable seedlings was taught to those gathered by Trees of Life NGO volunteer K. Moorthi. In addition to the eggplant and okra, the Saturday's activity would also include tomatoes, which Moorthi explained would grow well in the sun, although they would need to be watered regularly and fixed with wooden props to keep the plants upright when the vegetable began fruiting.

"It just takes a few weeks for the plants to bear fruit. For the first attempt in April at SS3's RT garden, we harvested between 50 to 60 kg of eggplant and 70 to 80 kg of okra. We gave the harvest to the volunteers who helped us maintain the garden," said Moorthi.

In addition, Moorthi explained that it was not difficult to create such urban "vegetable gardens", as the garden could also function on "raised earth" beds. "You can also do it on concrete flooring. You just need a depth of maybe about 12 inches so that the roots can take. Then line the raised earth bed with double-layered bricks.

"It's a concept from Europe and the West where land is lacking," he said.

Voice of Women president Chew Hoong Ling said the challenge was a good start and hoped it would inspire other RTs and RAs (residential associations) to start their green initiatives. "It's great that K. Moorthi is here to share his first hand knowledge with us, and moreover, the vegetables are organically grown with no pesticides, and only compost for fertiliser," said Chew.

Green challenge:
Planting 600 seedlings on 35 elevated garden beds.

As an educational effort for the younger generations, Wong said the vegetable garden and its planting activities were open to children's groups and schools to visit. "At most, they just need to inform Moorthi or one of the other volunteers here, or even myself, when they'd like to visit so that we can arrange for our volunteers to come down and properly show how planting is done," he said.

KOMUNITI

Waktu Solat

Laporan Cuaca

BERITA

Berita Utama

Dalam Negeri

Wilayah

» Kota

» Selatan

» Utara

» Timur

» Pahang

» Johor

» Sabah-Sarawak

Laporan Khas

Parlimen

Politik

Luar Negera

Sukan

Bisnes

Mahkamah

Jenayah

Kebun Komuniti didik masyarakat bertani

ALOR GAJAH 2 Mac - Penduduk di negeri ini diminta menjayakan program Kebun Komuniti yang diperkenalkan kerajaan negeri bagi mendidik masyarakat bercucuk tanam di kawasan terbiasa berdekatan kediaman masing-masing.

Ketua Menteri, Datuk Seri Mohd. Ali Rustam berkata, program Kebun Komuniti itu digerakkan secara berkumpulan oleh jawatankuasa perumahan, masjid dan rukun tetangga bersama anggota masyarakat.

Menurutnya, usaha mengajak masyarakat agar tertumpu kepada bidang pertanian perlu dipergiatkan dari semasa ke semasa supaya ia terus mendapat perhatian ramai.

"Kita yakin selain dapat memberi pulangan yang menguntungkan, usaha ini juga dapat melahirkan semangat perpaduan antara kaum di negeri ini," katanya.

Beliau berkata demikian selepas melancarkan Program Bumi Hijau peringkat Dewan Undangan Negeri (DUN) Tanjung Bidara di sini semalam.

Teks ucapan Ketua Menteri dibacakan oleh Ahli Parlimen Masjid Tanah yang juga Timbalan Menteri Pertahanan, Datuk Wira Abu Seman Yusop.

Selain itu, menurut Mohd. Ali, program Kempen Bumi Hijau diharap mampu melahirkan minat masyarakat di taman perumahan dan penduduk kampung terhadap bidang pertanian dan ternakan.

Katanya, program itu secara tidak langsung menggalakkan penduduk terutama dari kalangan yang berpendapatan rendah untuk memperolehi pendapatan tambahan melalui kegiatan bercucuk tanam bagi menampung keperluan keluarga.

"Pada tahun ini, di peringkat negeri, kita mensasarkan lebih 8,000 orang menyertai program Bumi Hijau yang terdiri daripada penanaman sayuran (1,000 orang), ternakan (1,000 orang) dan 700 orang lagi dalam bidang perikanan," katanya.

Menurut Mohd. Ali, golongan sasaran seperti penduduk taman perumahan, masyarakat kampung, golongan miskin dan mereka yang berminat dalam kegiatan bercucuk tanam diminta merujuk kepada Jabatan Pertanian negeri, Jabatan Veterinar dan Jabatan Perikanan bagi mendapatkan maklumat mengenai program tersebut.

Disinggung itu, beliau turut menyeru petani, penternak dan pengusaha akuakultur di negeri ini agar segera mendaftar dengan jabatan berkaitan bagi mendapatkan insentif pengeluaran bahan makanan.

Katanya, kerajaan negeri menyediakan pelbagai insentif bagi setiap kilogram hasil pertanian yang dikeluarkan sendiri individu atau kumpulan masyarakat yang mengusahakannya.

Sebarang pertanyaan, sila hubungi:

Pengarah
Bahagian Penyelidikan dan Pembangunan
Jabatan Perancangan Bandar dan Desa Semenanjung Malaysia

Tel: 03-2081 6000
Faks: 03-2094 1170
E-mel: bpp@townplan.gov.my
Laman web: www.townplan.gov.my

Sebarang pertanyaan, sila hubungi:

Pengarah Bahagian Penyelidikan dan Pembangunan
Jabatan Perancangan Bandar dan Desa Semenanjung Malaysia
Tel: 03-2081 6000
Faks: 03-2094 1170
E-mel: bpp@townplan.gov.my
Laman web: www.townplan.gov.my

ISBN 978-983-2839-61-3

A standard linear barcode representing the ISBN number 978-983-2839-61-3.

9 789832 839613